

Mgr. Ing. Marie Opatrná, Ohlasy italských cest v dílech „českých“ umělců a jejich působení na raně barokní malby v období let 1611-1650.

Disertační práce.

Posudek školitele.

Marie Opatrná se rozhodla ve své práci prozkoumat malířskou produkci v období let 1611-1650 v Čechách, a to v tom smyslu, jak byla ovlivněna tvorbou v Itálii. Italské vlivy v umělecké produkci v Čechách v daném období ji přinutily prozkoumat vývojové tendence, výrazně tvůrčí osobnosti i jejich zlomová díla nejprve v Itálii, ale zvláště jejich hodnocení a pojmové vymezení v odborné literatuře posledních sta let. Názory na italskou tvorbu v 16. a počátku 17. století ze zahraničí, především z Itálie samé pak porovnávala s názory uplatňovanými v českém prostředí na zdejší umění té doby. Z pečlivě shromážděného a správně vyhodnoceného materiálu došla k závěru, že pojmy *Controriforma* a *Protireformace* používané výhradně v kontextu dějin umění nelze spojovat rovnítkem, neboť v současnosti nesou zcela odlišné významy. Hodnocení italské malby zahraničními badateli v daném období je mnohem bohatší, strukturovanější a počítá s několika uměleckými proudy, styly i výrazy, které probíhají paralelně a částečně se propojují. Jsou jimi také používány ještě další pojmy než pouze vrcholná renesance, manýrismu a rané baroko, a tak jen pro druhou polovinu 16. století zde nalezneme pojmy první fáze manýrismu, jeho druhá fáze, anti-manýrismus či „controriformní“ malba a potom teprve rané baroko. Zatímco pojmové vystižení umění v Čechách domácími badateli bylo vystihováno jako pozdní dvorský manýrismu u rudolfínských umělců, rané baroko a protireformační umění víceméně ztotožňované s uměním barokním. Takto poznaná skutečnost, že v některých italských uměleckých centrech (Bologna, Florencie, Řím) se prosadilo umění čistých, klidných úměrných dimenzí proti manýrismu, která má charakter obnovujícího, reformního malířství, jemuž byl přisouzen shrnující pojem „controriformní“ malba, přivedla autorku této disertační práce k hledání takových charakteristik na malbě vytvořené v českém prostředí. Záměrně se rozhodla pouze pro formálně stylistickou analýzu, a to na obrazech s náboženskou tematikou, kterou také ještě zúžila na vybraná ikonografická témata. Na tomto souboru pak odhalovala takové italské vlivy ať jasně doložitelné přímým přenesením figury, její draperie nebo části kompozice, nebo i nepřímými ozvuky, a proto mohla konstatovat, že i v českém prostředí lze identifikovat malbu „controriformního“ charakteru. Takové vyhodnocení ji přivedlo i ke změně časového vymezení daného období, kdy první stopy takového umění našla již v 80. letech 16. století a jejich vyznění sledovala do poloviny století následujícího. Uvědomila si také, že je to proud paralelní s dozrívajícím pozdním manýrismem na dvoře Rudolfa II. a možná paralelní i s proudem připravujícím vrcholný dramatický barok. Ukázky „controriformní“ malby shledala jako jednotlivá díla u malířů, kteří se jinak věnovali i malbě jiného charakteru (Spranger), a proto konstatovala, že takový umělecký proud necharakterizuje dílo umělce jako sourodou tvůrčí osobnost, ale jako takového, který se ve své stylu proměňuje.

Tato logicky důsledně vystavěná práce, která je založena v hodnocení uměleckého díla především na jeho stylové analýze, je v českém uměnovědném prostředí odvážná a ojedinělá. Autorka zvolila metodu, která je v posledních desetiletích v našem badatelském prostředí

zapomenuta a nerozvíjena. Chce zůstat zatím pouze u přímé komunikace s jednotlivými uměleckými díly a teprve následně se zabývat i kulturní historií. Zde jejími učiteli byli Jaromír Neumann (jak se k tomu nepřímě přiznává na s. 62) nebo Eduard A. Šafařík, který hájil tezi, že je to jenom umělecké dílo, se kterým se znalec přímo konfrontuje a které citlivému pozorovateli samo odpoví důležité otázky po autorství a případných vlivech na jeho konstrukci. Kulturní historie je až další pracovní postup. Práce Marie Opatrné přináší zásadní inovativní pohled na malířskou tvorbu daného období. To má samozřejmě i svá úskalí např. v pojmovém vyjadřování, kde bude jistě třeba vykonat ještě další práci a nalézt v českém jazyku adekvátní pojem k „controriformní“ malba apod. Přesto je třeba ocenit její nový vhled do určené problematiky jako důležitý začátek, od kterého se bude odvíjet další práce. Tuto disertaci proto jednoznačně doporučuji k obhajobě.

V Praze

Doc. PhDr. Martin Zlatohlávek, PhD.